

Asia: VN/1531/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (alkoholijuoman toimittaminen, etämyynti ja markkinointi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen yleislääkärit GPF ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (alkoholijuoman toimittaminen, etämyynti ja markkinointi).

Kyseessä oleva hallituksen esitys jatkaa nykyisen hallituksen alkoholin myyntiä vapauttavia esityksiä. Olemme lausuneet aikaisemmin 30.8.24 hallituksen esityksestä laiksi alkoholilain muutoksesta. Tässä lausunnossa otetaan kantaa muutettuihin ja uusiin esityksiin pohjautuen aikaisempaan lausuntoon.

Suomalaisten säännöllinen alkoholin käyttö on vähentynyt, mutta edelleen vähintään viikoittain alkoholia käyttävien osuus oli vuonna 2023 miehillä 48 prosenttia ja naisilla 22 prosenttia. Täysin raittiiden osuus vuonna 2023 oli 12 prosenttia väestöstä. Suomessa alkoholisairauksiin ja -myrkytyksiin kuolee asukasluvuun suhteutettuna ihmisiä yli kolminkertainen määrä Ruotsiin ja Norjaan verrattuna. Alkoholin aiheuttamat kustannukset Suomessa ovat eri arvioiden mukaan noin 2 miljardia euroa vuodessa sisältäen mm sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset, rikollisuuden, sairauspoissaolot ja tuotantomenetykset.

Vanhemman alkoholiongelma tai alkoholin riskikäyttö on lapsen hyvinvoinnille, terveydelle ja kehitykselle vakava riski. Näissä perheissä kasvaneilla lapsilla on useammin terveys- ja mielenterveysongelmia. Tämä aiheuttaa inhimillistä kärsimystä ja kuluja yhteiskunnalle.

Alkoholi on merkittävä lähisuhdeväkivallan taustatekijä. Mikäli alkoholin saatavuutta lisättäisiin, se saattaisi lisätä lisäksi alkoholikäyttöä erityisesti kotiolosuhteissa ja kasvattaa riskiä myös lähisuhdeväkivallan lisääntymiseen.

Alkoholilain perimmäiseksi tarkoitukseksi todetaan alkoholihaittojen vähentäminen, mutta lain muutoksen todetaan hallituksen esityksen omissakin perusteluissa todennäköisesti lisäävän

kulutusta. Tutkimuksissa on kyetty kiistattomasti todistamaan, että tehokkain keino alkoholihaittojen vähentämiseen on alkoholin saatavuuden sääntely.

Kannanotot:

Lakiesitys on ristiriidassa perustuslain 19 §:n 3. momentin kanssa, joka velvoittaa julkista valtaa edistämään väestön terveyttä ja kehittämään yhteiskunnan olosuhteita yleisesti terveyttä edistävään suuntaan kaikilla hallinnonaloilla.

Erityisen ongelmallisena koemme lakiluonnoksessa esityksen muuttaa alkoholilakia siten, että alkoholin toimitus kotiosoitteeseen mahdollistuu.

Suomen alkoholilain mukaan alkoholijuomaa ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa anniskelussa:

- 1) alle 18-vuotiaalle
- 2) henkilölle, jonka päihtymys on selvästi havaittavissa tai joka käyttäytyy häiritsevästi
- 3) jos on perusteltu syy olettaa alkoholijuoman luvaton luovuttamista tai välittämistä (AlkoL 37 §)

Nykyisin alkoholin toimituksen sallivista maista saadun kokemuksen perusteella alkoholijuomien toimituksessa keskeinen vastuullisen myynnin ja myynninvalvonnan ongelma liittyy ikärajojen tarkistamiseen ja alkoholin luovuttamiseen alaikäisille. Ikärajojen valvonta on vaikeampaa kotiovelle alkoholia toimittaessa, koska vastaanottaja voi olla muu kuin tuotteen käyttäjä. Myös väärennetyjen henkilötodistusten tunnistaminen on vaikeaa myymälöiden ulkopuolella. Päihtymystilan arviointi on huomattavasti vaikeampaa alkoholijuoman toimituksen yhteydessä, sillä alkoholijuomat luovuttava henkilö ei pysty tarkkailemaan päihtyneen henkilön tuntomerkkejä samalla tavalla kuin myymälässä. Toimittajilta puuttuu myös työpaikan ja työtovereiden tuki tässä valvontatyössä.

Tutkimusten mukaan nopea toimitus kotiin lisää mahdollisuutta alkoholinkäytön impulsiivisuuteen ja impulsiivisuus on puolestaan keskeinen tekijä alkoholin riskikäytön ja siihen liittyvien haittojen synnyssä. Alle 25-vuotiaat ovat aivojen kehitysvaiheensa vuoksi erityisen alttiita impulsiiviselle käytökselle ja nopea alkoholin kotiin toimitus voi lisätä nuorten alkoholin käyttöä.

Tutkimusten mukaan verkkokaupassa impulssiostokset ovat yleisiä, ostopäätökset tapahtuvat nopeasti ja keskiostos on usein suurempi kuin kivijalkamyymälässä. Tämä todennäköisesti lisää alkoholin ostamista ja suuremmat alkoholimäärät kotona voivat lisätä kulutusta.

Toimitusten rajoittaminen klo 9-21 ei ole riittävä keino rajoittamaan alkoholin käyttöä. Ihmiset ovat jo nyt hyvin tietoisia aikarajoituksista ja osaavat hyödyntää viimeisen tunnin mahdollisuudet hankkia alkoholia.

Kuten lakiluonnoksessa todetaan, alkoholin saannin helppous lisää käyttöä todennäköisesti erityisesti ongelma- ja riskikäyttäjillä.

Vaikutukset terveydenhuoltoon:

Suomen terveydenhuoltojärjestelmä on sekä taloudellisen että toiminnallisen kestävänsä ääriarajoilla. Tämän lakiesityksen myötä alkoholin aiheuttamat sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannukset todennäköisesti lisääntyisivät. Erityisesti sairaaloiden ja terveyskeskusten päivystys- ja kiirevastaanotoilla alkoholiin liittyvät sairastumiset ja tapaturmat aiheuttavat runsaasti kuormitusta jo tällä hetkellä. Alkoholin saatavuuden parantuminen tulee todennäköisesti ruuhkauttamaan entisestään päivystyksiä.

Alkoholin saatavuus tai alkoholin korkea hinta eivät ole Suomessa merkittäviä ongelmia, mutta alkoholin aiheuttamat terveyshaitat ovat.

Suomen yleislääkärit GPR ry vastustaa tehtyä esitystä. Mikäli alkoholilainsäädäntöä halutaan kuitenkin keventää, tulee vielä harkinta vakavasti, että alkoholin toimitusta kotiosoitteeseen ei mahdollisteta ja alkoholin verkkokauppaa rajoitetaan merkittävästi Suomessa.

Miettola Elina

Suomen Yleislääkärit GPF ry - vastuuvastustelijana Marja Ahava,
yleislääketieteen erikoislääkäri, Suomen yleislääkärit GPF ry:n hallituksen
jäsen